

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: LANTAI-CSONT GERGELY

MÓDOSULT TESTÁLLAPOT

MURSZIK: AZ OMO VÖLGYÉNEK HARCOSAI

Az Omo folyó völgyét az emberiség bölcsőjének tekintjük – az őstörténetünkkel foglalkozó kutatók fontos terepén járunk. Talpalatnyi földjén ma több tucat törzs fér meg, amiért méltán nevezhetjük a kulturális sokszínűség völgyének is; akár pár kilométerre egymástól kultúrájukban lényegesen különböző törzsek léteznek egymás mellett, első látásra háborítatlan békében

REGGELI ÁLDÁS

Bodi férfi keni be arcát kora reggel szarvasmarhájának ürülékével. Közösségükben széles körben elterjedt e szerencsehozó szokás

Addisz-Abebatól félnapos autózással juthatunk Arba Minch városába, melyet az Omo-völgy kapujának is neveznek. Arba Minchtől egy újabb, majd' egynapos zötykölődés következik az abore, hamer és konzo törzsek területein keresztül a mursziki birodalmába. Autónk zsúfolásig telt, Afrikában ugyanis nem szokás az út szélén hagyni az utazni vágyókat.

Jinka városa alkalmas kiindulópont a murszi közösség eléréséhez. Ám sok helyi tolmács, vezető jelezte, hogy a mursziki Afrika egyik legagresszívabb törzse, és a turizmus hatása miatt szinte lehetetlen intim betekintést nyerni életük mindennapjaiba. Már csak ezért sem számítottam könnyed kattogtatásra – és ez be is igazolódott.

Kelet-Afrika-szerte hírhedt törzs, ma szinte minden férfi gépfegyverrel jár, és nem ritka, hogy kora reggeltől kortyolgatnak a derékon hordott butykosból...

TREND FM
SAJÁTSÁG MÉRŐ CSOPORT
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
 A rádióban vendégünk a témáról:
LANTAI-CSONT GERGELY
 Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

AZ IDŐ MÚLÁSÁRA VÁRVA...

A konzó férfi a kis közösség egyik falvának közepén csak vár és vár. A tőle pár centire dolgozó kamerára fittyet hányva néz a távolba

FALUŐR

Gépkarabélyos murszi asszony fogadja a látogatót, mielőtt a falufőnökhöz vezetné. Ritka látvány Afrikában, hogy nem férfi, hanem nő kezében a töltött fegyver

(előző oldalpár)

Közös nevező

Napjainkban közel 10 ezer fő alkotja a főleg pásztorkodó állattartásból élő murszi etnikumot, ám számuk folyamatosan csökken. Kelet-Afrika-szerte hírhedt törzs, ma szinte minden férfi gépfegyverrel jár, és nem ritka, hogy kora reggeltől kortyolgatnak a derékon hordott butykosból...

A törzs leginkább az öt körülvevő tirmaga és chai népekkel mutat nyelvi és kulturális rokonságot. A murszi és a tirmaga nyelv szinte azonos, egymásnak csupán különböző dialektusai. A chai alapszókinccse is majdnem teljesen megegyezik a mursziéval, a két törzs között igen gyakoriak a vegyes házasságok is. Északon a bodi néppel is komoly kulturális egyezést mutatnak, akiket ottjártamkor meglehetősen megrémisztett a kamerám. Hiedelmük szerint a fényképezőgép villanása kiveszi belőlük a lelket, így örökké szerencsétlenek és elesettek lesznek. A vaku kikapcsolása és egy kis ajándék a közösségnek azonban lényegesen javította a munka eredményét.

Annak ellenére, hogy nyelvészeti jellemzőik a környező népekével hasonlók, a mursziki önmagukat jóval távolabbról, a mai lakhelyüktől délkeletre fekvő Borana régióból eredeztetik. Úgy hiszik, hogy körkörös irányú vándorlással onnan érkeztek a mai lakhelyükül szolgáló folyóvölgybe.

Rendkívüli testfelszínek

A murszi nők és férfiak jellemző törzsi jegyei a fehér testfestési motívumok. De a festésen túl a bőr élethosszig tartó „pingálása” is gyakori. Ebben az eljárásban a bőrt úgy díszítik, hogy mintaszerűen kitüremkedjen: egy kis lyukon keresztül lárvákat dugnak a bőr alá, amelyeket a szervezet megpróbál kilökní magából. Mivel ez nem sikerül, a bőrszövet megvastagszik, kemény szövetágyba izolálja a lárvát, így jön létre a csomókból álló mintázat a kezelt testfelületen.

Ebben az eljárásban a bőrt úgy díszítik, hogy mintaszerűen kitüremkedjen: egy kis lyukon keresztül lárvákat dugnak a bőr alá, amelyeket a szervezet megpróbál kilökní magából.

Egy lány a férjhez menéskor annál többet ér, minél nagyobb a szájában lévő díszes korong.

VÉRLEVES

Idős hölgy keveri a kecskevérrrel teli fazekat. Leves lesz belőle. Az alvadt vér tápanyaggal teli, értékes energiaforrás

A leglátványosabb testmódosítás az ajaktágítás. A szexuális érettség elérésekor a murszi lányok alsó ajkát átlyukasztják, majd egy éven át különböző méretű, egyre nagyobb, agyagból vagy fából készült, tányérszerű korongokkal feszítik ki a nyílást. Miután a lány átesett ezen a rituálén, egy új életkorba lép, a bansanaiba, ekkortól számít házasságra érett nőnek. Egy lány a férjhez menéskor annál többet ér, minél nagyobb a szájában lévő díszes korong. A szokás valószínűleg a rabszolgatartás idejére nyúlik vissza, így akadályozhatták meg a nők elhurcolását, akik így kevésbé voltak vonzóak a rabszolga-kereskedőknek. Ma a korong hiánya a lustaság szinonimája, s az is előfordul, hogy a leendő férj le-

rongokkal feszítik ki a nyílást. Miután a lány átesett ezen a rituálén, egy új életkorba lép, a bansanaiba, ekkortól számít házasságra érett nőnek. Egy lány a férjhez menéskor annál többet ér, minél nagyobb a szájában lévő díszes korong. A szokás valószínűleg a rabszolgatartás idejére nyúlik vissza, így akadályozhatták meg a nők elhurcolását, akik így kevésbé voltak vonzóak a rabszolga-kereskedőknek. Ma a korong hiánya a lustaság szinonimája, s az is előfordul, hogy a leendő férj le-

FIATAL HARCOS

Kiöltözött murszi legény fogadja csapatunkat, fején ünnepekkor használatos vaddisznóagyar-dísz. Ünnepekkor nem lévén, csak az idegen látogatók tiszteletére vette fel

csökkenti a hozománynak szánt marhacsorda méretét, ha a lány ajka nincs kellően nagyra tágtíva.

Az ajakmódosításnak több típusa is létezik, és nem mindig csak a méret a fontos. Néhány lány az ajkak elszakadásától való félelmében nem vállalja a beavatkozást, vagy csak kisebb, kevésbé látványos korongot tesz bele. A színek és anyagok is különféle variációkban jelennek meg a törzsen belül. Az agyagból készült korongoknak (dhebi) négy alaptípusa van: a vörös, a vörösesbarna, a fehér és a fekete. A vörös árnyalatokat szénnel égetik ki, és a gonguifa kérgével kenik be, míg a fehér korongot egyszerűen csak magában felhevítik. A fekete színt ugyanezen módszerrel, de füvek felhasználásával érik el. A fából készült korongokat (burgui) hagyományosan csak férfiak készítik, a hajdon nők között ez a legszebbnek mondott és legnagyobb fajta. Manapság inkább a délen élő murszignál gyakori, északon már ritkábban látni. Az agyagból készített verziót előszeretettel díszítik tejjel, füvekkel bedörzsölve vagy magvakkal és fémmel kirakva. Am, hogy az

Néhány lány az ajkak elszakadásától való félelmében nem vállalja a beavatkozást, vagy csak kisebb, kevésbé látványos korongot tesz bele.

TÁNYÉRAJAK

Teljes díszben pompázó murszi hölgy büszkélkedik a falu egyik legnagyobb korongjával. A tányérakkora, hogy hordásához a nő elülső fogait el kellett távolítani

BŐRKIKÉSZÍTÉS

A kiszáritott marhabőr felső rétegének hántása a kunyhó mellett. A bőr értékes anyag: ágy lesz belőle

ajaktágitók az alsó fogsorral ne ütközzenek, a fogakat gyakran teljesen eltávolítják!

A tányérok és fejdíszek viselése természetesen a hagyományokhoz igazodott, ám ma már – jellemzően a turistákért folyó harc miatt – gyakorta láthatunk túldíszített arcú murszikat. Általánosságban azonban a fiatal lányok még mindig nagyon gyakran viselik az ajktagítót, ám az idősebb, már gyermeket szült nők inkább csak jeles eseményeken – például aratáskor vagy az esküvőt megelőző párbaj eseményén – vesznek így részt.

Ha harc, hát legyen harc!

A párbaj az esküvői rituálé része, így a házasulandó férfiak egy-egy bottal (az ún. dongával) küzdenek meg a házasodás jogáért. Aki először adja fel vagy válik harcképtelenné, elesik az esküvőtől, és a nyertes harcos veheti el a lányt. Az etióp kormányzat ma mindent megtesz, hogy megszüntesse e szokást, ezért legtöbbször már csak titokban űzik a több évszázados hagyományt.

A donga kialakításához és használatához is rendkívül sok hagyomány kapcsolódik. A kétszáz méteres bot számos olyan jeggyel bír, amely

Aki először adja fel vagy válik harcképtelenné, elesik az esküvőtől, és a nyertes harcos veheti el a lányt.

SZIGOR

Termetes férfi tartja szemmel munkánkat. Hosszas ismerkedés, esetlen barátkozás után végül megengedte, hogy e a fotót elkészítem

ÉKSZERTOLVAJ

A kisfiú épp lekapta bátyja fejéről a díszet, hogy ő is megmutathassa nekünk

VÍZHORDÓ

idős asszony, fején edénnyel indul a közeli patakhoz.

Etiópiában a nőknek gyakran kilométereket kell gyalogolniuk, hogy családjuk számára mindennap vizet hozhassanak

megkülönbözteti a szomszédos törzsek által használt hasonló fegyverektől. Csupán két meghatározott fafajtából készülhet, késsel faragják, a markolatot pedig állatbőrrel vonják be. A harc alapvető szabálya, hogy az eszközt egymásra szegezni tilos, csak a nyéllal lehet ütést bevinni. A győzelem egy ilyen párbajon nem kizárólag az erőn múlik, hanem azon is, hogyan mérik fel a felek egymás ütéseit. Annak érdekében, hogy a sérüléseket minimalizálják, az ellenfelek védőfelszerelést is viselnek. Ez egy kosárfonó technikával készült sisakból és a nyakat, vállat, térdet és kart védő ruházatból áll, utóbbi leggyakrabban állatbőrrel vagy gyapjából készül.

Birtokháborítók

A kulturális sokszínűség nemcsak a testet díszítő motívumokban, de a murszik komplex társadalmi-gazdasági rendszerében is megjelenik. Létfenntartásuk legfontosabb oszlopa a marhatartás, de növénytermesztéssel is foglalkoznak, s más-más módszerrel művelik földjeiket az esős évszakban és az áradások ideje alatt. Mindezekhez természetesen hatalmas földterületek kellene, melyeket teljes egészében felügyeletük alatt kell tartaniuk. Erre a kormányok új környezetpolitikája mellett a szomszédos törzsek is veszélyt jelentenek, így nem ritkák a fegyveres összecsapások sem. Ráadásul az Omo folyóra épített duzzasztásos vízerőmű (a Gibe III) veszélybe sodorta a völgy összes törzsének jövőjét. A 2015 végén működésbe állt (teljes kapacitását várhatóan 2018-ra elérő) gát duzzasztóterülete rendkívül érzékeny ökoszisztémát veszélyeztet, amely az itteni népcsoportok továbbélésének egyik fő alapkövét jelentette. A közeljövőben azonban a természetes vízjárás sajátosságaira épülő mezőgazdasági kultúra

MOLNÁR

A megőrölt magvakból majd puliszka jellegű kását főznek. Az ősi technológia Afrika számos pontján teljesen azonos

Létfenntartásuk legfontosabb oszlopa a marhatartás, de növénytermesztéssel is foglalkoznak, s más-más módszerrel művelik földjeiket az esős évszakban és az áradások ideje alatt.

A HARCOS ASSZONY

a látogatók hírére lép elő kunyhójából: fején vasdarabokkal díszített rongy, kezében macséta (jobbra fent)

SZEMVIZSGÁLAT

Egy elszánt gyerek a tűzrakás közben belepattant faszálkadarabot szedi ki társa szeméből (jobbra)

fenntarthatatlanná válhat, mivel a megszokott éves ciklikusság megszűnik, hiszen a gát jelenléte, működése egészen más vízviszonyokat eredményez. A tragikus következményeket felismerve, az Afrikai Fejlesztési Bank és az Európai Befektetési Bank 2010-ben a gát megépítésére szánt összes anyagi támogatást megszüntette, ám kínai tőkével ezt a hiányt végül sikerült pótolni – ráadásul a Világbank is finanszírozza a kivitelezést.

A bajt tovább tetézi, hogy 2011-ben az etióp kormány elkezdte külföldi befektetőknek bérbe adni a rendkívül termékeny Omo-völgy egyes földterületeit. Ezzel párhuzamosan a pásztornépek által tartott állatállomány lecsökkentésén munkálkodnak – a törzsek hagyományos létformájával ellentmondásban –, s megpróbálják helyhez kötött állattartásra bírni őket.

A tragikus következményeket felismerve, az Afrikai Fejlesztési Bank és az Európai Befektetési Bank 2010-ben a gát megépítésére szánt összes anyagi támogatást megszüntette, ám kínai tőkével ezt a hiányt végül sikerült pótolni.

A FOTOGÁFUS KIHÍVÁSAI AFRIKÁBAN

Az újszerűsége túl elengedhetetlen, hogy érzelmi kapcsolat alakuljon ki a fotóalanyokkal: tisztelet, bizalom és elfogadás. Nehéz, sőt inkább lehetetlen úgy dolgozni, hogy egy helyi közösség hozzá szokott a turisták tömegéhez, akik elhalmozzák őket ajándékokkal, pénzzel, így a messziről jött idegenre már eleve fejőstehénként tekinthetnek. A társadalomábrázolás fotográfiáját nem lehet pénzügyi alapra helyezni, jó fotó csak akkor születhet, ha bizalmi viszony alakul ki fotós és alanya között. A legnagyobb kihívás mindig az, hogy helyi segítőimmal és tolmáccsokkal olyan falvakat találjunk egy adott törzs területén, melyek távol esnek a könnyen járható utaktól, így kívül esnek a fő turistacsapásokon. Ahol nincs turizmus, ott pénzt se fognak a fotókért kérni, így elég egy kisebb ajándékkal „lekenyerezni” a falufőnököt, aki ezután szabad utat biztosít a munkához, és a kölcsönös kíváncsiság jegyében betekintést enged közössége hagyományos eseményeibe is.

CSIGA-LÁNY

A csiga Afrika-szerte fontos kulturális szereplő. Van, ahol varázslók jósolnak belőle, mások a gazdagságukat fejezik ki vele, és akad, ahol kedvelt díszítőelem

DÉLETIÓP HEGYVILÁG

Murszi kunyhók mögött emelkednek Dél-Etiópia varázslatos hegyláncai. Az Omo-völgy több tucat ősi törzs kultúráját rejt

Az Omo völgye Kelet-Afrika egyik legkülönlegesebb területe. A fekete kontinens egy olyan szigete, ahol még fellelhető a hagyományos törzsi életmód. Ez ma már egyre kevesebb helyen látható Afrikában, mivel a globalizáció utolérte a kontinenst, és számos ország könnyelhet el átütő gazdasági sikereket és növekedést. A fővárosokat felhőkarcolók lepik el, a multiplex mozik kényelmes székeibe a jobb megélhetés reményében a vidékről a metropoliszokba vándorolt embertömegek váltanak jegyet. A törzsi öltözéket ledobó fiatalok többsége már inkább a nagyvárosokban szeretne részesedni a sikerből. A zárt közösségek, törzsek, ősi kultúrák málladozása megállíthatatlan. Az Omo völgyében is élnek olyan csoportok, akiknek már csak pár tucat képviselője tartja az évszázados tradíciót. ☺